

Dat gedicht van Remco Campert heet 'Credo'. Van *credo* stamt ons woord 'krediet'. Iemand 'krediet geven' is iemand vertrouwen schenken. Dat moet zeker gelden op financieel terrein, maar niet enkel daar.

Remco Camperts 'Credo' is het openingsgedicht van zijn eerste bundel, *Vogels vliegen toch*, in 1951 verschenen. Je zou dit gedicht zijn 'geloofsbelijdenis' kunnen noemen, maar dan niet in confessionele zin. Wat Campert in dit gedicht belijdt, is zijn geloof in poëzie, in wat poëzie volgens hem vermag. Een poëticaal gedicht dus, een gedicht over dichtkunst. Hij zet de poëzie in tegen een grillige, weerbarstige werkelijkheid, met alle conventies, wetten en beperkingen die zij oplegt.

Poëzie gaat over het onmogelijke. Wat in de werkelijkheid onmogelijk is, kan wel in poëzie. Daarin kan een rivier stromen van zee naar de bergen, omdat de dichter het zo wil. Het woordje 'ik' komt in dit gedicht liefst vier keer voor. Die 'ik' is de dichter die de taal naar zijn hand zet en een maaksel wrocht. Het Griekse woord *poiēsis* betekent 'maaksel'. Een gedicht is een ding, wordt ook wel gezegd. Het is de dichter, die 'ik', die water naar de rotsen wil dragen: *droge zwarte rots / wordt blauwe waterrots*. Van droog naar water, van zwart naar blauw.

Dat is maar even zo. Wat de dichter hier maakt, is slechts tijdelijk. Dat weet hij maar al te goed. De laatste strofe gooit roet in het eten: *maar de kranten willen het anders*, zo lezen we, die willen heel iets anders dan wat de dichter wil. De kranten, die *willen droog en zwart van koppen staan*. 'Droog en zwart' staat tegenover die 'blauwe waterrots'. 'Droog en zwart' is de inkt - het inktzwart van de krantenkoppen die ons rechtsomkeert dwingen naar de harde werkelijkheid van alledag. Maar het verlangen naar het gans andere blijft. De dichter houdt vast aan zijn credo. Hij vraagt van de poëzie om de droom levend te houden dat deze wereld anders kan. Zo is poëzie de verbeelding van de hoop.

In het gedicht staat ook deze regel: *ik wil geen water uit de rotsen slaan*. Hier kan ik de dichter begrijpen, zoiets wonderbaarlijks was al eens bedacht en opgeschreven. We hebben het verhaal daarover zojuist gehoord. En als we het van dichtbij lezen, blijkt ook dit verhaal te draaien om een credo. Het komt hierop neer: als je niet gelooft dat het anders kan, daar geen fiducia in hebt, waarom ben je dan uitgetrokken uit Egypte, uit dat inktzwarte slavenbestaan - en waarom zou je dan niet teruggaan? Want het land van melk en honing dat hun was toegezegd, moesten ze daar wel heen? Twaalf mannen waren uitgezonden om dat land te verkennen, ze hadden daar rondgekeken, in dat land, en wat hadden ze gezien? Ja, het vloeit over van melk en honing, er zijn daar druiven, granaatappels en vijgen. Maar ook, en dat geeft de doorslag: het volk in dat land is ontzettend sterk. Reuzen hebben we daar gezien; en de steden zijn forten, heel erg groot (Numeri 13:27-33). Anders gezegd, aldus tien van die twaalf verkenners: laten we daar niet heengaan, alsjeblieft niet.

En daarom, zo vertelt het verhaal van het boek *In de woestijn*, Numeri, nam JHWH, de God van dat volk, de bevrijder, het besluit dat de generatie van de uittocht uit Egypte, het slavenhuis, sterven moest in de woestijn, tijdens die tocht van veertig jaar, omdat zij geloof hechtte, die generatie, aan de slechte berichten over het land waarmee tien van de twaalf verkenners terugkeerden (Numeri 14:1-4).

Waarom wordt het zo verteld? Om ons deze les op het hart te binden: je hebt vertrouwen nodig, geloof, een credo, en zo de moed om dat land van melk en honing binnen te gaan. Leef je in angst, in doodsangst, dan kom je de woestijn niet uit. Daar blijf je achter, doelloos, zinloos, zonder richting, zonder bestemming. Alles wat een gezonde samenleving in de weg staat. Die zogeheten reuzen daar in het land - wie zijn dat? Dat zijn mensen die zich opwerpen als goden - de titanen, de giganten, de autocratische machthebbers. Ze hebben de wereld in hun greep en aan hun voeten, even wispelturig en onbetrouwbaar als ze zijn - ze vestigen het recht van de sterkste op aarde. Ze gaan letterlijk over lijken, met een grenzeloos egocentrisme en niet te stuiten hoogmoed. We kennen hun namen. Voor hen moeten we niet buigen. Nooit.

En nu, aangekomen in het veertigste jaar van die tocht door de woestijn, is die hele generatie van de uittocht dood, uitgezonderd Mozes, zijn broeder Aäron, hun zuster Mirjam, en ook Jozua en Kaleb. Van deze vijf zullen alleen Jozua en Kaleb het land binnengaan, want zij waren de twee verkenners met goede berichten over dat land (Numeri 14:30).

En Mozes, Aäron en Mirjam dan? Ook zij zullen het land niet binnengaan. Eerst sterft Mirjam. En later in hetzelfde hoofdstuk van Numeri sterft ook Aäron (Numeri 20:28). En Mozes, toch de leider en leraar van het volk? Hij sterft een boek later, in Deuteronomium, helemaal aan het eind van dat boek, als afsluiting van de Tora, de 'vijf boeken van Mozes'. Hij sterft in het land Moab, 'bij monde van JHWH' (Deuteronomium 34:5), dat wil zeggen: op diens bevel. Volgens Joodse uitleg was dat 'dood door een kus'. Mozes stierf aan de mond van JHWH, daarin blies hij zijn laatste adem.

Terug naar het verhaal! 'Er was geen water voor het volk in de woestijn' - zo hoorden we. Al weer niet. Er is altijd wel iets wat er niet is - en wat gebeurt er dan? Het volk komt in opstand. Of een deel van het volk. En wel *bemidbar*, in de woestijn.

Bijbels gesproken is de woestijn een grimmig oord van beproeving. Een leerschool voor het geweten. Mensen moeten gaan tot het uiterste om, bij gebrek aan alles, water en brood, het vol te houden met elkaar en de solidariteit hoog te houden. Hoe moeilijk dat is. De woestijn is het decor voor een samenleving die uiteen dreigt te vallen. Liefst zeven opstanden, burgeroorlogen, burgertwisten telt dit woestijnverhaal. Opstanden en conflicten zoals die zijn uitgevochten in het land, onder rechters, koningen en profeten, zijn hier als het ware terug geprojecteerd in de woestijn. Een samenleving als een woestenij.

En hier, met die zin 'Er was geen water voor het volk in de woestijn', begint de zesde opstand en die krijgt zijn pointe, nota bene, in de reactie van Mozes: hij toont gebrek aan vertrouwen. Mozes ontvangt van JHWH het bevel 'het woord te spreken tot de steenrots voor hun ogen'. Dan zal daar water uit vloeien. Water uit de rots. Maar wat doet Mozes? Hij negeert het bevel, hij spreekt niet tot de rots, hij sláát met zijn staf op de rots, tot tweemaal toe. En ja, 'er kwam water in overvloed uit'. Had hij dat even goed gedaan - hij zelf! Met Aäron naast zich. Even een wonder bewerken voor de ogen van het volk - een special effect, als in een film. Een fraaie publiciteitsstunt. Zijn populariteitscijfers schieten omhoog.

Het verhaal evenwel velt een ander oordeel, bij monde van JHWH. Gebrek aan vertrouwen, aan geloof. Joodse uitleg benadrukt dat Mozes nu voor het eerst publiekelijk uiting geeft aan zijn gebrek aan vertrouwen, 'voor de ogen van de kinderen van Israël'. Daarom zal ook hij het land niet binnengaan.

De Israëlische schrijver David Grossman typeert het woestijnvolk als mensen 'die generaties lang het gesmoorde leven van slaven hadden geleid, in de beperkte ruimte van hutten'. Hij

schrijft: 'Als ze nog een restje geestkracht hebben, zullen ze zich realiseren dat hun een wonder is overkomen, dat ze bevoorrecht zijn omdat ze de kans hebben gekregen zichzelf opnieuw uit te vinden, en verlost te worden. Als ze durven, kunnen ze een nieuwe identiteit voor zichzelf construeren. Maar daarvoor moeten ze wel een gevecht aangaan met het zware gewicht van de gewoonte, van angst en twijfel, van innerlijke slavernij.'

Herkennen jullie dit? Innerlijke slavernij. De macht der gewoonte omdat je niet de moed kunt opbrengen je leven anders in te richten, terwijl je daar, als je afdaalt in jezelf, innig naar blijkt te verlangen. Doffe berusting, het is zoals het is, het kost te veel moeite om jezelf opnieuw uit te vinden. Toch maar proberen, angst en twijfel weerstaan, opbreken en gaan, van zoet naar bitter naar zoet, of, dat andere beeld, droge zwarte rots die blauwe waterrots wordt.

Dat is de les van het woestijnverhaal - een verhaal als een leergang. Onderwijzing. Tora - als water dat eerst bitter is, maar zoet wordt. Daarvan drinken.

Wat moet je leren? Leven in vrijheid. Uittocht uit alle mogelijke systemen van slavernij. Innerlijk en uiterlijk, persoonlijk en in maatschappelijk verband - wij mensen samen. Dat vereist geestverwantschap en onderlinge solidariteit. Kan dat? Het verhaal zegt dat het kan, spoort ons aan daarin te geloven als onze menselijke bestemming.

Veertig jaar duurt de tocht door de woestijn. Veertig is het getal van een generatie. Zo lang moet die tocht wel duren, een leven lang. Leren doe je een leven lang. Je kunt het opgeven onderweg, cynisch geworden, wanhopig, bedroefd of gelaten. Je kunt ook besluiten om toch weer op te breken, omdat je ergens verwacht wordt, dichterbij of verder weg - omdat er mensen zijn die op je wachten.